OKM **22.9.2022**

Eduskunta

Työ- ja tasa-arvovaliokunnan kokous 23.9.2022

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto valtion vuoden 2023 talousarviosta

Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2023 jatketaan panostuksia laadukkaiden kasvatus- ja koulutuspalveluiden järjestämiseen, investoidaan korkeakoulutukseen ja tutkimukseen sekä turvataan kulttuurille ja taiteelle sekä liikunta- ja nuorisotyölle riittävät määrärahatasot. Myös opiskelijoiden taloudellista asemaa parannetaan.

Rahapelituoton edunsaajille kompensoidaan tuoton alentumisen vaikutukset vastaavasti kuin vuonna 2022.

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja toisen asteen maksuttomuuden toimeenpanoa jatketaan. Uudistuksen määrärahataso nousee ensi vuonna 102 milj. euroon ja sen piirissä aloittaa jo kolmas ikäluokka. Ensimmäisten tulosten perusteella opintojen jatkaminen perusasteen jälkeen on lisääntynyt ja myös eri osapuolten, erityisesti kuntien ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien, yhteistyö on toiminut hyvin.

Oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistamista perusopetuksessa ja toisella asteella jatketaan hallitusohjelman mukaisesti. Ensi vuoden rahoitustaso on 12 milj. euroa ja lisäksi vastaavaa rahoitusta on hyvinvointialueiden valtionosuuksissa 17 miljoonaa euroa.

Lasten ja nuorten harrastustoimintaan ehdotetaan aiempien päätösten mukaisesti 14,5 milj. euroa. Tämä ns. Suomen malli tuo lisää harrastuksia lasten ja nuorten koulupäivän yhteyteen, ja tarkoituksena on, että harrastukset valitaan koulun oppilaiden toiveita noudattaen.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskukselle ehdotetaan lisäystä 16,25 milj. euroa, jolla mahdollistetaan hoiva-avustajakoulutusten ja Ukrainasta sotaa paenneiden koulutusten lisääminen.

Opetushallituksen toimintamenoihin esitetään työelämätoimintakuntatyön ja sihteeristön toimenpanoon 0,7 milj. euron lisäystä ja tehdään 50 000 euron lisäys varhaiskasvatuksen tietovarannon vahvistamiseksi. Ylioppilastutkintolautakunnan tietojärjestelmien ylläpito- ja pienkehityskustannuksiin lisätään 810 000 euroa ja ylioppilastutkintolautakunnan asiantuntijajäsenten palkkioiden korotuksiin 250 000 euroa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen määrärahoihin esitetään tasokorotusta 300 000 euroa.

Hallinnonalan määrärahoihin sisällytetään lakisääteiset indeksitarkistukset. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutetaan siten, että koronaviruspandemiasta johtunut toiminnan volyymin ja kustannusten pienentyminen eivät vaikuta alentavasti tulevien vuosien rahoitustasoon ja jakautumiseen, minkä vuoksi kustannustenjaon ja -tason tarkistusta ei tehdä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ensi vuonna. Hallituksen talousarvioehdotuksessa on otettu huomioon Suomen saannon aleneminen EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen varoista.

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus ja vapaa sivistystyö

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa yleissivistävään koulutukseen ja varhaiskasvatukseen ehdotetaan 922 milj. euroa, joka on n. 36 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Maahanmuuton aiheuttamiin menoihin ehdotetaan lisärahoitusta. Ukrainasta saapuvan pakolaisvirran johdosta varhaiskasvatuksen lisämenoihin varataan 60 milj. euroa ja perusopetukseen valmistavan opetuksen lisämenoihin 120 milj. euroa. Vapaan sivistystyön kotouttamiskoulutuksen määrärahaa ehdotetaan nostettavaksi 5 milj. eurolla.

Sitouttavan kouluyhteisötyön toimintamalli vakiinnutetaan vuodesta 2023 alkaen, johon kohdistetaan 8 milj. euroa lisärahoitusta. Toimintamallilla ennaltaehkäistään koulupoissaoloja ja tuetaan varhaista puuttumista.

Suomi/Ruotsi toisena kielenä ja oman äidinkielen opetuksen laajentamiseen lisätään 2,5 milj. euroa ja yhden vuosiviikkotunnin lisäämiseen B1 kielen osalta käynnistetään opetussuunnitelmien valmistelutyö, johon panostetaan ensi vuonna 1 milj. euroa.

Lisäksi osana hallituksen kansalaisten ostovoimaa tukevia toimenpiteitä sekä valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa varhaiskasvatusmaksujen alentamiseen kohdistetaan 70 milj. euroa. Maksutulojen menetys kompensoidaan kunnille yhteisöveron jako-osuuksia muuttamalla.

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen perusrahoitus toteutuu pääosin valtionvarainministeriön pääluokassa osana kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmää. Kuntien talouden näkymät ovat ensi vuodelle varsin myönteiset ja kertaluonteiset koronatuet vaikuttavat kuntatalouteen edelleen kohentavasti. Jatkossa kuntien taloudellista tilannetta kiristävät väestön ikääntyminen, palveluvelan purku, uudet tehtävät sekä hintojen nousu. SOTE-uudistuksen yhteydessä kuntien peruspalveluiden valtionosuudet vähenevät 5,3 mrd. eurolla ja valtionosuudet koostuvat jatkossa pääosin opetus- ja kulttuuritoimen toimialan palveluiden rahoituksesta. Uudistuksen johdosta kuntien taloudellisen tilanteen kehittymistä on seurattava entistä tarkemmin.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen ehdotetaan 1,3 mrd. euroa, joka on 45 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Ammatillisen koulutuksen rahoituspohjan vahvistamiseen ehdotetaan 50 milj. euron pysyvää rahoitusta vuodesta 2023 lukien. Tällä voidaan turvata jatkossakin opiskelijoille riittävä opetus ja ohjaus määräaikaisten lisärahoitusten päätyttyä.

Lukiokoulutuksen korkeaa laatua ja tasalaatuisuutta vahvistetaan pian valmistuvan lukiokoulutuksen laatustrategian avulla. Vuoden 2023 aikana laatustrategiaa viedään käytäntöön kansallisilla, alueellisilla ja paikallisilla kehittämistoimilla, joihin koulutuksen järjestäjillä on käytettävissään kuluvan vuoden lopulla myönnettävää lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman rahoitusta.

Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusien lähihoitajien koulutukseen ehdotetaan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti 30 milj. euroa ja oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun 5 milj. euroa.

Uutena panostuksena osaavan henkilöstön saatavuuden varmistamiseksi hoiva-avustajakoulutuksen lisäämiseen työvoimakoulutuksena ehdotetaan 7,8 milj. euroa. Tällä voitaisiin kouluttaa 700 uutta hoiva-avustajaa. Lisäksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (Jotpa) rahoittamiin hoiva-avustajakoulutuksiin ehdotetaan 10,8 milj. euron lisäystä, millä voitaisiin kouluttaa 1 000 uutta hoiva-avustajaa. Kaikkiaan hallituksen tavoitteena on 2 500 uuden hoiva-avustajan kouluttaminen vuosien 2022-2025 aikana. Tavoitteen edellyttämiä lisämäärärahatarpeita tullaan tarkastelemaan lisäksi osana syksyn lisätalousarvioesityksen valmistelua. Samassa yhteydessä tarkastellaan myös ukrainalaisten pakolaisten kouluttamisen määrärahatarpeita toisen asteen koulutuksessa.

Korkeakoulut sekä tutkimus- ja kehittämistoiminta

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan 3 522 milj. euroa, joka on 68 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa.

Panostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan jatketaan. Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä. Valtion T&K-toiminnan rahoituksen kokonaissummaksi arvioidaan vuonna 2023 2,4 miljardia euroa. Summa sisältää hallituskaudella aiemmin päätetyt merkittävät panostukset yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä Suomen akatemian rahoitukseen.

Suomen Akatemialle ehdotetaan tutkimushankevaltuudeksi 427,5 milj. euroa, joka sisältää EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisen 4,75 milj. euron valtuuden. Osana valtion T&K-panosten kokonaisuutta Suomen Akatemian pysyvässä tutkimushankevaltuudessa on 56,5 milj. euron korotus vuodesta 2023 lähtien. Lisäksi vuodelle 2023 osoitetaan 10 milj. euron valtuus EuroHPC-toiminnan kansalliseen vastinrahoitukseen.

CSC:n tutkimusinfrastruktuurin rahoitukseen ehdotetaan lisäystä 7,5 milj. euroa. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan vahvistamiseen ehdotetaan 5 milj. euron lisäys vuodesta 2023 lähtien. Korkeakoulujen perusrahoitusta ehdotetaan lisättäväksi kustannustason nousua vastaavasti 125,5 milj. eurolla, jossa 32,5 milj. euroa on vuoden 2021 indeksin tarkistusta. Aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti asiakirjallisen aineiston digitointiin ehdotetaan Kansallisarkistolle 1,5 milj. euroa.

Itäiseen Suomeen korkeakouluille ehdotetaan 10 miljoonaa euroa kohdennettavaksi opiskelupaikkojen lisäämiseen ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistamiseen.

Opintotuki

Opintotukeen ehdotetaan 757 miljoonaa euroa, mikä on 54 miljoonaa euroa enemmän kuin kuluvana vuonna.

Opiskelijoiden taloudellista tilannetta ja arkea pyritään helpottamaan opintorahaan tehtävin indeksikorotuksin ja opintorahan huoltajakorotukseen tehtävällä määräaikaisella 10 euron tasokorotuksella. Lisäksi opiskelijan omia tulorajoja ehdotetaan korotettavaksi 1.1.2023 lukien 50 prosentilla vuoden 2021 tasosta, mikä mahdollistaa opiskelijalle nykyistä enemmän työtuloja opintotuen ohella. Opiskelijaravintoloille maksettavaa ateriakohtaista avustusta ehdotetaan korotettavaksi 0,25 eurolla 1.1.2023 lukien. Myös koulumatkatuen saajamäärä ja määrärahatarve kasvaa maksuttoman toisen asteen uudistuksen vuoksi. Alueellisen opintolainahyvityksen kokeiluun ehdotetaan 6 milj. euroa.

Taide ja kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan 599 milj. euroa, joka on 13 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2022 talousarviossa. Väheneminen aiheutuu pääosin kertaluonteisten lisäysten poistumisesta. Taiteen ja kulttuurin määrärahoilla vahvistetaan luovan työn tekemisen edellytyksiä ja osallisuutta. Talousarvioesityksessä kulttuurialan rahoitusta turvataan 4,7 miljoonalla eurolla, jolla kompensoidaan rahapelitoiminnan tuottojen vähenemistä. Talousarvioesityksessä edistetään valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurirakennushankkeita. Turun tuomiokirkon peruskorjaukseen ehdotetaan 4 milj. euroa. Arkkitehtuuri- ja designmuseon hankevalmisteluun, suunnitteluun sekä toiminnan valmisteluun ja käynnistämiseen ehdotetaan 0,6 milj. euroa sekä Suomen arkkitehtuuri- ja designmuseosäätiön pääomitukseen 2 milj. euroa.

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin muutto- ja varustelukustannuksiin ehdotetaan kertaluonteisena lisäyksenä 0,35 milj. euroa.

Valtio on aiempien päätösten mukaisesti varautunut rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -hanketta enintään 20 milj. eurolla, josta vuodelle 2023 kohdistuu 1,6 milj. euroa.

Yksityisen kopioinnin hyvityksen määräraha on vuoden 2022 tasolla eli 11 milj. euroa.

Juutalaisten seurakuntien turvallisuuden parantamiseen osoitetaan 300 000 euroa. Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisten tehtäviin, hautaustoimeen, väestökirjanpitoon ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon osoitettuun määrärahaan tehdään indeksitarkistus, joka on noin 3,8 milj. euroa.

Liikuntatoimi

Liikuntatoimen määrärahoihin ehdotetaan 154 milj. euroa, joka on 0,5 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Liikunnan ja huippu-urheilun edistämistä jatketaan v. 2023 hallitusohjelman ja liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanon mukaisesti.

Nuorisotyö

Nuorisotyön määrärahoihin ehdotetaan n. 77 milj. euroa, joka on 4,2 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Panostuksilla nuorisotyöhön parannetaan nuorten edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista.